

חידושי הרמב"ן מסכת גיטין דף ב עמוד א

מאשקלון לדרום וכו'. אף זו קשה שהרי אשקלון מארץ ישראל היה, דכתיב בשופטים וילכוד יהודה את עזה ואת גבולה ואת אשקלון ואת גבולה, וכתיב ביהושע חמשת סרני פלשתים האשקלוני והאשדודי אנכי אורישים מפני בני ישראל רק הפילה לישראל בנחלה, וכן בעכו ששנינו עכו כצפון קשיא דכתיב אשר לא הוריש את יושבי עכו ומשמע שמא"י הוה, וכדאמר'י במס' חולין ומי איכא למ"ד בית שאן לאו מא"י הוה והא כתיב מנשה לא הוריש את בית שאן, וכ"ת שלא כבשוה עולי בבל הא אמר בשלהי מס' כתובות ר' אבא מנשק כיפי דעכו אלמא קדישה, איכא למימר סבירא להו קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא ולפיכך היתה חביבה עליהם אבל לענין גיטין כיון שלא כבשוה אינם בקיאיין לשמה ולא מצויין לקיימו דלא שכיחי בתי דינין, ואי נמי סבירא להו לא קדשה לעתיד לבא לענין תרומות ומעשרות, חביבא עלייהו, דהא איכא דאמרי קדושה שלישיית יש להם ואעפ"כ ארץ ישראל בחיבתה היא עומדת ובקדושתה לענין ישיבתה ודירתה.

חידושי הריטב"א מסכת גיטין דף ב עמוד א

ויש מפרשים דהרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל ואשקלון ועכו מהם לפיכך לענין גיטין דיניהם כחז"ל דכיון שלא נכבשו שנית לא הוו בתי דינין קבועים שם ואין עדים מצויים לקיימו ודיניהם כחז"ל גמורה, וכי תימא התינח אשקלון אבל עכו ודאי מכבוש שני היתה וכדאמרין בשלהי כתובות (ק"ב א) ר' אבא מנשק כיפי דעכו אלמא בקדושתה היתה, ואם לא כבשוה לא היתה קדושה דהא קיימא לן דקדושה ראשונה שקדש יהושע קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא, ויש לפרש דמשום הא לא איריא, דאפשר דלא כבשוה ואע"פ שבטלה קדושתה חיבת הארץ לא בטלה, דאי לא תימא הכי למ"ד (יבמות פ"ב ב' עיי"ש) דקדושה ראשונה ושניה ושלישיית יש להן דקדושה שניה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, עכשיו שהארץ חרבה מי איכא למ"ד [דכיון] דאינה קדושה דחיבתה נמי בטלה האי ודאי אינו נראה, ואע"פ שיש לחלק ולומר שעכשיו שהכל חרבה אע"פ שבטלה קדושתה חיבתה לא בטלה, אבל בכבוש שני כיון דמקצת הארץ כבושה והיא קדושה מה שלא כיבשו שאינו קדוש בטל נמי חיבתו שאינו חביב אלא הקדוש, אבל עכשיו בעוונותינו שאינה קדושה כלל ליכא למימר דחיבת כל הארץ בטלה ואכתי במקומה עומדת, אע"פ שיש לומר כן אין נראה שיהא חילוק בזה. מכל מקום אכתי קשיא דהא לקמן בפרק מי שאחזו (ע"ו ב') כי הוו מפטרי רבנן מהדדי בעכו הוו מפטרי משום דאסור לצאת מן הארץ לחוצה לארץ, ואילו לא היתה בכבוש שני היכי מפטרי שם דכי היכי דאסור לצאת מן הארץ לחוצה לארץ ה"נ אסור מכיבוש שני לכבוש ראשון לדידן דקי"ל דקדושה ראשונה לא קדשה אלא לשעתה.

השגות הרמב"ן לספר המצוות שכחת העשין

מצוה רביעית שנצטוינו לרשת הארץ אשר נתן האל יתברך ויתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה. והוא אמרו להם (מסעי לג ורמב"ן שם) והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה והתנחלתם את הארץ. ונכפל כזה העניין במצוה זו במקומות אחרים כאמרו יתב' (דברי' א) באו ורשו את הארץ אשר נשבעתי לאבותיכם ופרט אותה להם במצוה זו כולה בגבוליה ומצריה כמו שאמר ובואו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים וגו'. שלא יניחו ממנה מקום. והראיה שזו מצוה אמרו ית' בענין המרגלים (שם) עלה רש כאשר דבר י"י אלהיך לך אל תירא ואל תחת. ואמר עוד (עקב ט) ובשלוח י"י אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם וכאשר לא אבו לעלות במאמר הזה כתוב ותמרו את פי י"י אלהיכם ולא האמנתם לו ולא שמעתם בקולו, הוראה שהיתה מצוה לא יעוד והבטחה. וזו היא שהחכמים קורין אותה (סוטה פ"ח מ"ו) מלחמת מצוה. וכך אמרו בגמר סוטה (מד ב) אמר רב יהודה מלחמת יהושע לכבש דברי הכל חובה מלחמת דוד להרווחה דברי הכל רשות. ולשון ספרי (שופט' יז יד) וירשתה וישבת בה בזכות שתירש תשב. ואל תשתבש ותאמר כי המצוה הזאת היא המצוה במלחמת שבע' עממים שנצטוו לאבדם שנ' (ס"פ שופט') החרם תחרימם. אין הדבר כן. שאנו נצטוינו להרוג האומות ההם בהלחמם עמנו ואם רצו להשלים נשלים עמהם ונעזבם בתנאים ידועים

אבל הארץ לא נניח אותה בידם ולא ביד זולתם מן האומות בדור מן הדורות. וכן אם ברחו האומות ההם מפנינו והלכו להם, כמאמרם (דב"ר שופטי) הגרגשי פנה והלך לו, ונתן להם הקב"ה ארץ טובה כארצם זו אפריקי, נצטוינו אנחנו לבוא בארץ ולכבוש המדינות ולהושיב בה שבטינו. וכן אחרי הכריתנו את העממים הנזכרים אם רצו אחר כן שבטינו לעזוב את הארץ ולכבוש להם את ארץ שנער או את ארץ אשור וזולתם מן המקומות אינם רשאים. שנצטוינו בכיבושה ובישיבתה. ומאמרם מלחמת יהושע לכבש תבין כי המצוה הזו היא בכבוש. וכן אמרו בספרי (ס"פ עקב) כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם נתתיו כאשר וכו' אמר להם כל המקום שתכבשו חוץ מן המקומות האלו הרי הוא שלכם או רשות בידם לכבוש חוצה לארץ עד שלא יכבשו א"י תלמוד לומר וירישתם גוים גדולים ועצומים ואחר כך כל המקום אשר וכו'. ואמרו ואם תאמר מפני מה כיבש דויד ארם נהרים וארם צובה ואין מצות נוהגות שם, אמרו דוד עשה שלא כתורה התורה אמרה משתכבשו א"י תהיו רשאים לכבש חוצה לארץ והוא לא עשה כן. הרי נצטוינו בכיבוש בכל הדורות. ואומר אני כי המצוה שהחכמים מפליגין בה והיא דירת ארץ ישראל עד שאמרו (ת"כ בהר פ"ה ה"ד וכע"ז כתובו' קי ב, וש"נ, מלכים ספ"ה) שכל היוצא ממנה ודר בחוצה לארץ יהא בעיניך כעובד עבודה זרה שנאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת י"י לאמר לך עבוד אלהים אחרים וזולת זה הפלגות גדולות שאמרו בה הכל הוא ממצות עשה הזה שנצטוינו לרשת הארץ ולשבת בה. אם כן היא מצות עשה לדורות מתחייב כל יחיד ממנו ואפילו בזמן גלות כידוע בתלמוד במקומות הרבה. ולשון ספרי (ראה יב כט) מעשה ברבי יהודה בן בתירה ור' מתיא בן חרש ור' חנניה בן אחי ר' יהושע ור' נתן שהיו יוצאים חוצה לארץ והגיעו לפלטיה וזכרו את ארץ ישראל וזקפו את עיניהם וזלגו דמעותיהן וקרעו בגדיהם וקראו המקרא הזה וירשתה וישבת בה ושמרת לעשות אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה:

רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ד

לכה ו

אין סומכין זקנים בחוצה לארץ ואע"פ שאלו הסומכין נסמכו בארץ ישראל, אפילו היו הסומכין בארץ והנסמך חוצה לארץ אין סומכין, ואין צריך לומר אם היו הסומכין בחוצה לארץ והנסמכין בארץ, היו שניהם בארץ סומכין אותו אף על פי שאינו עם הסומכים במקום אחד, אלא שולחין לו או כותבין לו שהוא סמוך ונותנין לו רשות לדון דיני קנסות הואיל ושניהם בארץ, וכל ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים ראויה לסמיכה.

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק י

אין דין עגלה ערופה נוהג אלא בארץ ישראל וכן בעבר הירדן.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ד

הלכה כח

עבר הירדן שביעית נוהגת בה מדבריהם, וספיחי סוריא ועבר הירדן מותרין באכילה, לא יהיו ארצות אלו חמורין מארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים. +/השגת הראב"ד/ עבר הירדן שביעית נוהגת בה. א"א עבר הירדן מה היה צריך להביאו מק"ו הרי לא החזיקו עולי בבל וכן סוריא. +

רמב"ם הלכות עדות פרק ג הלכה ד

דין תורה שאין מקבלין עדות לא בדיני ממונות ולא בדיני נפשות אלא מפי ב העדים שנאמר על פי שנים עדים מפייהם ולא מכתב ידן, אבל מדברי סופרים שחזתין דיני ממונות בעדות שבשטר אף על פי שאין העדים קיימים כדי שלא תנעול דלת בפני לוי, ואין דנין בעדות שבשטר בדיני קנסות ואין צריך לומר במכות ובגלות אלא מפייהן ולא מכתב ידן.

רמב"ם הלכות עדות פרק ו הלכה א

כבר ביארנו שקיום שטרות מדבריהם כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין, אף על פי כן אין מקיימין שטרות אלא בשלשה אפילו שלשתן הדיוטות מפני שהוא דין, ולפיכך אין מקיימין שטרות בלילה כמו שביארנו.

רמב"ם הלכות גירושין פרק ז הלכה ב

בא הבעל וערער ואמר לא גרשתי מעולם וגט שהובא לה מזוייף הוא יתקיים בחותמיו, ואם לא נתקיים ולא נודעו עדיו כלל תצא והולד ממזר שהרי אינה מגורשת, אבד הגט הרי זו ספק מגורשת. לפיכך נשים שחזקתן שהן שונאות זו את זו אינן נאמנות להביא גט בארץ ישראל זו לזו שמא מזוייף הוא ותכוין לקלקל אותה כדי שתנשא ותאסר על בעלה.

השגות הרמב"ן לספר המצוות שורש ב

וכבר יצא עוד הענין הזה בדברי הרב עליו השלום להפסד גדול שכתב בספר שופטים (עדות פ"ג ה"ד) דין תורה שאין מקבלין עדות לא בדיני ממונות ולא בד"נ אלא מפי העדים שנ' על פי שנים עדים מפיהם ולא מפי כתבם אלא מד"ס שחזקתין דיני ממונות בעדות שבשטר אע"פ שאין העדים קיימין כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין ואין דנין בעדות שבשטר בדיני קנסות ואצ"ל במכות ובגלות אלא מפיהם ולא מפי כתבם. ועוד חזר וכתב (שם רפ"ו) כבר בארנו שקיום שטרות מדבריהם כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין. ואע"פ שמצא הרב בגמרא (קדושין כו א) שאמרו חתימת העדים מן הכתוב שנ' (ירמי' לב) שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים דן בזה שהוא מדרבנן כשאר כל דברי נבואה שהוא גוזר בהן שהם דרבנן ועם הסיוע הזה שמצא לדבריו כפי דעתו ממה שאמרו (יבמו' לא ב) גטין עא א) מפיהם ולא מפי כתבם. וכבר השיבו עליו חכמי הדורות בזה תשובות גמורות אינן נעלמות מכל מבין עם תלמיד, מהן שאנו דנין בגיטין בעידי חתימה בלבד והאשה המוציאה לפנינו גט חתום מקיימין אותו בחותמיו ומתירין אותה להנשא על פי עדות השטר. וזה לדברי הכל. ומפורש אמרו בפרק השולח (לד ב) והעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם והקשו (לו א) מפני תיקון העולם דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים אמר רבא לא נצרכה אלא לר' אלעזר דאמר עידי מסירה כרתי תקינו רבנן עידי חתימה דזימנין דמייתי סהדי אי נמי דאזלו למדינת הים. עשו הלימוד הזה שלמדו מן המקרא וכתוב בספר וחתום והעד עדים דאורייתא. ומה שאמרו קיום שטרות דרבנן כוונתם בו הפך מדברי הרב, לומר דמן התורה בלא קיום דנין בהן כמו שהזכירו בתחילת גיטין (ג א) בדין הוא דקיום שטרות לא ליבעי כדאמר ריש לקיש עדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ורבנן הוא דאצרוך והכא משום עיגונא אקילו בה רבנן. ומפני זה אמרו (כתובות כח א) כיון דקיום שטרות דרבנן הימנינהו רבנן דרבנן. ואני מוצא דיני נפשות ודיני קנסות בעדות שבשטר. ראובן שהיה לו עבד כנעני והוציא שמעון שטר חתום שמכרו לו, ראשון אינו בדין יום או יומים אלא נהרג עליו והשני ישנו בדין יום או יומים. קדש ראובן את האשה בעידי חתימה ובא עליה שמעון שהיה בעלה והוציאה גט ממנו חתום בעדים נהרג עליה. וכן בדיני השור והבור מחייבין כופר ושלישים שלעבד בראיה שלשטר. ובגמר יבמות (לא ב) אמרו בזמן דשטר דבגיטין להצלה דידה קא אתי ובקדושין לחובה קא אתי וזמנין דבת אחותו ומחפה עליה ואי גבה דידה מחקא ליה. שאילו יצא שטר לפנינו נדונת כאשת איש בחנק. אבל מה שאמרו מפיהם ולא מפי כתבם אינו בשטר שבעל דבר כותבו כגון גיטין וקידושין והלואות ומכירות. וכבר נתפרש זה ביד גדולי המפרשים בראיות גמורות אין זה מקום לבארם. אבל חתימת עדים דאורייתא היא נלמד מוכתוב בספר וחתום. שדברי נבואה דברי תורה הם בכיוצא בדברים הללו. וכן קנין חליפין הנלמד (ב"מ מז א) מבעוז דבר תורה הוא מפני שאמר הכתוב (רות ד) וזאת התעודה בישראל ולא שמעתי חולק בו לומר שיהיה קניינו מדבריהם בלבד. וזה מה שהיה בדעתי לכתוב על העיקר הזה בתכלית הקיצור. וידעתי כי עוד שמועות רבות בגמרא סותרות עניינו, כי הספר הזה לרב ז"ל עניינו ממתקים וכולו מחמדים מלבד העיקר הזה שהוא עוקר הרים גדולים בתלמוד ומפיל חומות בצורות בגמרא, והענין ללומדי הגמרא רע ומר, ישתקע הדבר ולא יאמר: